

DE HOHENZOLLERN IN ROEMENIE

De Hohenzollern in Roemenië

Het Roemeense vorstenhuis 1866-1947

HENK MOERMAN

© 2020 H. Moerman/ Uitgeverij U2pi

Titel: De Hohenzollern in Roemenië

Auteur: Henk Moerman

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl

Druk: JouwBoekdrukkerij.nl

ISBN: 978-90-8759-998-0

NUR: 698

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorwoord

De vier Roemeense koningen hebben op hun eigen manier een belangrijke rol gespeeld in de politieke, economische en culturele ontwikkeling van Roemenië. Met behulp van recente literatuur en van de rapportages van de Nederlandse gezanten in Boekarest heb ik geprobeerd een eerlijk, evenwichtig beeld van de vier vorsten en hun echtgenoten te geven.

Aan het slot is een literatuurlijst opgenomen evenals een lijst van de afkortingen van de Roemeense politieke partijen. Voor de persoonsnamen heb ik de Roemeense schrijfwijze gebruikt.

Inhoudsopgave

De regeringsperiode van Carol I	9
De regeringsperiode van Ferdinand 1914 - 1927	61
Regentschap 1927 -1930	98
De regeringsperiode van Carol II	105
De regeringsperiode van Mihai	139
Slot	179
Beknopt overzicht van de Roemeense politieke partijen tot 1947	181
Bronnen Roemeense koningen	183

Hoofdstuk I

De regeringsperiode van Carol I

ONTWIKKELINGEN TOT 1866

Moldavië en Walachije (ook Țara românească genoemd), de twee kernlanden van het latere Roemenië, waren twee vorstendommen met ieder een eigen vorst en een eigen hoofdstad. Iași was de hoofdstad van Moldavië en Boekarest van Walachije.

Het waren agrarische staatjes met middeleeuwse toestanden als horigheid, tienden en heerlijke rechten. Een kleine groep grootgrondbezitters, de bojaren, had de macht in handen. Zij kozen uit hun midden de vorsten. De keuze moest door de Turkse sultan bekrachtigd worden. Omdat de verkiezing onduidelijk geregeld was, gaf die verkiezing aanleiding tot veel onrust, strijd en corruptie.

De 19de eeuw was de eeuw van het opkomende nationalisme. Ook bij de elite in de vorstendommen kreeg het nationalisme invloed. Een aantal bojaren stuurde hun zonen naar Frankrijk om te studeren. Dit was het begin van de grote Franse invloed op politiek en cultureel terrein in de beide vorstendommen. De Roemenen ontdekten hun Latijnse wortels en de liberale ideeën van vrijheid, nationale eenheid en onafhankelijkheid vonden weerklank, uiteraard niet tot vreugde van de drie grote, autocratisch geregeerde buurlanden, Oostenrijk, Rusland en het Osmaanse rijk.

In 1848 vonden er in West-Europa liberale revoluties plaats, die navolging vonden in de vorstendommen, met name in Walachije. Daar vaardigde een revolutionair comité de Proclamatie van Islaz uit. Hierin werden gelijke rechten voor iedere burger gevraagd: vrijheid van pers, woord en vergadering, afschaffing van herendiensten van de boeren en land voor de boeren met schadeloosstelling van de landeigenaren door de staat. Verder primair onderwijs voor iedereen en een vrij te kiezen vorst voor een periode van vijf jaar. Het waren voor die tijd radicale eisen.

Rusland wilde geen onrust aan zijn grenzen en greep militair in Moldavië in. Een Turks leger bezette in september 1848 Boekarest, hierna gevolgd door een Russisch leger dat tot mei 1849 in Walachije de macht uitoefende. In beide vorstendommen vond een herstel van de oude situatie plaats. Rusland en Turkije sloten op 1 mei 1849 de Conventie van Balta Lima, waarin Rusland en Turkije hun invloed in de vorstendommen regelden. De vorsten werden weer met Turkse instemming gekozen. In plaats van gekozen parlementen kwamen er raden met daarin volgzame bojaren. De Roemenen moesten het bezettingsleger betalen. De situatie leek hopeloos, maar de Roemeense politieke leiders hadden geleerd te profiteren van de onenigheid tussen de grote mogendheden. Er bestond met name een grote tegenstelling tussen Turkije en Rusland. Rusland wilde profiteren van de afbrokkeling van de Turkse macht om zijn eigen macht te vergroten (warme havens!). In 1853 braken er Russisch-Turkse gevechten uit op de Kaukasus en in maart 1854 verklaarden Engeland en Frankrijk Rusland de oorlog. Met name Engeland wilde geen Russische invloed

in het oostelijk deel van de Middellandse Zee. Ook Oostenrijk verzette zich tegen de Russische expansie. De strijd werd vooral uitgevochten op de Krim, vandaar de naam Krimoorlog. Rusland stond op verlies. In 1855 overleed de oorlogszuchtige tsaar Nicolaas I. Hij werd opgevolgd door tsaar Alexander II, die vredesonderhandelingen begon.

Wat moest er met de vorstendommen gebeuren? In Parijs kwamen de grote mogendheden van het toenmalige Europa bijeen: Engeland, Frankrijk, Rusland, Oostenrijk, Turkije, Pruisen en Sardinië (het latere Italië). Het resultaat was dat de Turkse suzereiniteit (invloed) bleef. Dit stelde echter weinig voor: een jaarlijks tribuut en goedkeuring van de keuze van een vorst. De vorstendommen kregen een collectieve bescherming door de zes grote mogendheden. De bestuurlijke onafhankelijkheid van de vorstendommen werd erkend. Naast de twee vorsten moesten er wetgevende vergaderingen komen en werden ministeriële verantwoordelijkheid en onafhankelijke rechtspraak ingevoerd. Dit waren al forse stappen in het proces van modernisering en navolging van Europa. Rusland moest als verliezer Bessarabië aan Moldavië afstaan.

Ten aanzien van de eenheid van de twee vorstendommen werd geen beslissing genomen. De grote mogendheden waren op dit punt verdeeld: Frankrijk was onder leiding van Napoleon III sterk voor, Oostenrijk en Turkije fel tegen en Engeland interesseerde het niet zoveel zolang het machtsevenwicht in Europa maar behouden bleef. De Engelse minister van Buitenlandse zaken over Moldavië: 'a barbarous little province at the end of Europe.'

De politieke elite van de vorstendommen wilde eenheid en volledige onafhankelijkheid. Deze politici maakten handig gebruik van de heersende verdeeldheid onder de grote mogendheden en plaatsten de mogendheden voor voldongen feiten. Op de Conventie van Parijs was een eenheid niet toegestaan, maar eenzelfde vorst was niet expliciet verboden.

ALEXANDRU IOAN CUZA (1820 – 1873)

Hij had in Parijs gestudeerd en had meegedaan aan de liberale acties in 1848. Hij was gematigd liberaal. In 1858 werd Cuza eerst in Moldavië en kort daarna in Walachije als vorst gekozen. Er kwam dus de facto een eenheid tot stand. De Roemeense historicus Constantiniu noemt Cuza één van de belangrijkste personen uit de Roemeense geschiedenis. In de periode 1858 - 1866 wist hij de grondslagen voor de modernisering van Roemenië te leggen. In 1861 werd het land România officieel erkend ondanks Oostenrijkse en Turkse protesten. Boekarest werd de hoofdstad. Het juridisch stelsel werd naar voorbeeld van de Code Napoleon hervormd. Het lager onderwijs moest voor iedereen toegankelijk zijn. Er kwamen twee universiteiten, één te Iași en één te Boekarest. De orthodoxe kerk werd autocephaal met een eigen synode. Verreweg het lastigste probleem was de landhervorming. Cuza had de moed dit probleem aan te pakken. Het overgrote deel van de Roemeense bevolking leefde in barre omstandigheden: als horigen gebonden aan de grond en verplicht tot het leveren van diensten aan de landheer. Iedere rechtsbescherming ontbrak. Voor hun eigen levensonderhoud mochten zij een stukje grond bewerken. Cuza stelde voor de

herendiensten af te schaffen en de boeren het stukje grond dat zij bewerkten in eigendom te geven. Wel moest gedurende 20 jaar de landheer grotendeels schadeloosgesteld worden. De conservatieve boeren kwamen in verzet en in het Huis van Afgevaardigden was grote verdeeldheid. Hierop liet Cuza het parlement ontbinden met hulp van militairen en kondigde per decreet de agrarische hervorming af. De boeren kregen ongeveer vier hectare, soms slecht land en te weinig voor de grote gezinnen. De landeigenaren behielden nog altijd 70% van de grond en de compensatie die betaald moest worden, was drukkend. Het landprobleem was niet opgelost. De historicus Constantiniu concludeert echter dat de hervorming, met alle gebreken, een ommekeer in het boerenleven was, namelijk het verkrijgen van grond, ook al was het onvoldoende. Ook na zijn afzetting bleef Cuza de held van de boeren. De conservatieven verzetten zich tegen Cuza en kregen steun van de liberalen vanwege het autoritaire gedrag van Cuza. Beide groepen sloten een monsterverbond en zetten met hulp van het leger Cuza af. Hij werd beschuldigd van machtsmisbruik en van een schandaleuze levenswandel. Hij werd met zijn vrouw en maîtresse, bij wie hij twee zonen had, over de grens gezet.

De politieke elite, conservatief en liberaal, wilde geen inheemse vorst meer, want dat leidde altijd tot tegenstellingen. Snel handelen was noodzakelijk. Er moest weer voor een voldoende feit gezorgd worden. Er moest een vorst uit het buitenland komen, die voor aanzien in het binnenland en vooral voor aanzien in het buitenland moest zorgen. Verder moest het nieuwe vorstenhuis dynastieke continuïteit waarborgen. De nieuwe vorst mocht niet uit een van de naburige landen

komen. Dat zou te veel onrust opleveren. In België was de keuze van de Duitse vorst Leopold van Saksen-Coburg een succes geweest. In een gezamenlijke vergadering van Senaat en Huis van Afgevaardigden op 11 februari 1866 werd over de nieuwe vorst gesproken. Unaniem werd gekozen voor de broer van de Belgische koning, Filip van Vlaanderen. Op 14 februari weigerde Filip. De grote mogendheden konden hem geen garantie geven. Een Roemeense delegatie was op dat moment in Parijs. Keizer Napoleon III had sympathie voor de Roemeense zaak en raadde Karl von Hohenzollern Sigmaringen aan. Karl was familie van hem en hij was met Karl bevriend. In allerijl werd er in Roemenië in april een volksstemming georganiseerd waarbij Karl bijna 100% van de stemmen kreeg. Vervolgens werd er een Constituante gekozen, een grondwetgevende vergadering. Op 1 mei kwam de plechtige verklaring 'tegenover God en de mensen dat de onwrikbare wil van de verenigde vorstendommen blijft wat zij nu zijn: één en ondeelbaar onder de erfelijke heerschappij van een buitenlandse vorst uit één van de West-Europese vorstenhuizen. Deze vorst is Carol Ludovic von Hohenzollern, nu genoemd Carol I. Op drie mei werd bekend dat Carol het aanbod had geaccepteerd.

KARL VON HOHENZOLLERN SIGMARINGEN

Het geslacht Hohenzollern was een oud Duits adellijk geslacht. De protestantse tak regeerde in Pruisen, de rooms-katholieke tak had zijn residentie in Sigmaringen in de nabijheid van de Donau. Karl werd op 20 april 1839 geboren en was de op één na oudste zoon. Zijn vader Karl Anton was een bekwaam

bestuurder met interesse voor kunst en wetenschap. Zijn moeder Josephine was familie van de Franse keizer Napoleon III. De liberale poging om de Duitse eenheid te bereiken was in 1848 mislukt. Karl Anton was ervan overtuigd dat de Duitse eenheid onder leiding van Pruisen tot stand moest komen. Hij gaf de soevereiniteit over zijn gebieden op en trad in Pruisische overheidsdienst. Hij werd minister-president van Pruisen. Karl kreeg de gebruikelijke opleiding voor adellijke zonen: een Franse gouvernante en een huisleraar. Hij volgde colleges cultuurgeschiedenis aan de universiteit van Bonn. Vervolgens was een grondige militaire opleiding bij een Pruisisch elite corps standaard. Het monotone militaire leven beviel hem echter niet. Hij maakte een aantal avontuurlijke reizen naar Portugal, Algerije en Libië. Hij was diep religieus en plichtbesef was een blijvende karaktertrek van hem. In tegenstelling tot de meeste Pruisische officieren was hij niet conservatief, maar net als zijn vader gematigd liberaal. Hij had veel contact met de Pruisische koninklijke familie, met name met kroonprins Frederik.

Karl was blij verrast over de Roemeense uitnodiging. Het avontuur lokte hem. Alvorens het aanbod te accepteren hadden Karl en zijn vader de mening van de Pruisische koning (en in 1871 keizer van Duitsland) en hoofd van het geslacht Hohenzollern, Wilhelm, om goedkeuring gevraagd. De Pruisische koning had eerst bedenkingen. Hij wees op de onzekere positie van een vorst in een vazalstaat en hij vond de positie van Roemeens vorst een Hohenzollern onwaardig. Karl wees op het feit dat de Turkse suzeriniteit in werkelijkheid niets voorstelde en slechts tijdelijk zou zijn. Karl verzekerde Wilhelm de familie eer hoog te houden.

De opvolger van Karl Anton als kanselier, Bismarck had geen hoge dunk van Roemenië, maar als Karl graag wilde, dan moest hij zo snel mogelijk afreizen voordat Oostenrijk en Turkije in actie kwamen. Volgens Bismarck moest Karl niet wachten op toestemming van de garantiemogendheden, want die kwamen toch niet tot een eensluidend besluit. De ‘realpolitiker’ Bismarck was van mening dat een voldongen feit papieren protesten zou opleveren, maar geen concrete actie.

Er moest dus snel gehandeld worden. De belangrijkste Roemeense politicus van dat moment, Ion Brătianu, telg uit een Roemeense familie die nog veel politici zou leveren, ging op 1 mei naar Düsseldorf waar hij uitvoerig met Karl en zijn vader sprak. Karl Anton had nog wel een aantal bedenkingen, maar Karl verklaarde onder vier ogen vastbesloten te zijn naar Boekarest af te reizen. Hij was van plan 11 mei af te reizen. ‘Zarurile erau aruncate’: de teerling was geworpen! Karl had altijd al interesse gehad voor andere volken en had veel gereisd. Hij wilde niet het leven van een doorsnee vorst leiden: een militaire carrière met een steeds hogere rang en een hofleven met zijn gebruikelijke intriges en roddels. Hij ging weloverwogen te werk. Hij wilde orde brengen bij een geplaagd volk. Roemenië moest met de Donau, die ook langs kasteel Sigmaringen liep, een ‘levensader’ in Europa worden.

DE REIS NAAR ROEMENIË

De reis moest een gewone, onopvallende reis worden. Karl trok zijn militaire uniform uit en ontmoette in Bonn zijn raadgever en metgezel Von Werner. Via Freiburg gingen zij per trein naar Zürich. Zij waren steeds verdacht op eventuele spionnen. In Zurich voegden een kamerheer en een bediende zich bij hen. De reis was tot in de puntjes uitgestippeld. Vooral de reis door Oostenrijk was riskant. Oostenrijk, in het bezit van Transsylvanië met zijn grote Roemeens sprekende bevolking, was fel gekant tegen een versterking van Roemenië. Bovendien stond een oorlog tussen Pruisen en Oostenrijk op uitbreken. Als Karl als Pruisisch officier herkend werd, kon hij gearresteerd worden. Er werd gekozen voor de kortste route via Bazel en Wenen.

In Zwitserland schreef Karl brieven naar Frankrijk en Rusland waarin hij zijn motieven uiteen zette. Hij legde de nadruk op de bescherming van de christenen in dat deel van Europa. Ook schreef hij een brief aan de Turkse sultan, waarin hij schreef de Turkse suzereiniteit te aanvaarden. Op 15 mei kreeg Karl een vals paspoort met de naam Karl Hettingen, een reiziger voor zaken naar Odessa. Volgens het paspoort was Karl brildragend. Aldus werd de kans op herkenning verkleind. In Salzburg was de eerste pascontrole. Karl was zijn nieuwe naam vergeten en Von Werner redde de situatie door snel vragen over douaneheffingen te stellen. Op het perron meenden enkele Oostenrijkse officieren Karl te herkennen. Karl mompelde wat en liep snel door. In de wachtkamer waar ook Oostenrijkse officieren zaten, verstopte Karl zich achter een krant. In Salzburg vroeg Karl

koning Wilhelm van Pruisen hem uit Pruisische krijgsdienst te ontslaan en als hoofd van de familie aan te kondigen dat hij op uitdrukkelijk verzoek van de Roemenen leiding aan hen ging geven. Per trein tweede klasse ging de reis via Wenen, Bratislava en Pest naar Bazias aan de Donau, waar hij op 18 mei arriveerde. De reis ging verder per schip over de Donau. Vanwege Oostenrijkse troepenverplaatsingen moest Karl een paar dagen in een armzalig hotel verblijven. Karl was van zijn medereizigers gescheiden en kon niet met hen praten om geen argwaan op te wekken. Het schip vertrok op 20 mei. Inmiddels had Ion Brătianu vanuit Parijs zich bij hen gevoegd. Hier schreef Karl een brief aan keizer Frans Jozef, waarin hij onderstreepte geen vijand van Oostenrijk te zijn. Via Orșova waar overgestapt werd op een kleinere boot en via de IJzeren Poort, ging de reis naar Turnu Severin. Toen Karl van boord wilde gaan, zei de kapitein dat hij een vervoerbewijs naar Odessa had geboekt. Karl antwoordde dat hij even aan land ging. Brătianu volgde hem, boog voor hem en vroeg hem plaats te nemen in een gereedstaande koets. Achter zich hoorde Karl: ‘Mijn God, dit moet vorst Carol zijn.’ Het werd een woeste rit met 4 of 8 paarden naar Craiova, waar hij door een enthousiaste menigte werd begroet. Hij werd verder geëscorteerd door een regiment huzaren. Vanuit Boekarest was alles telegrafisch geregeld. Langs de route waren overal bloemen, vlaggen en toejuichingen. Op 22 mei werd hij in Boekarest met het traditionele brood en zout ontvangen als teken van gastvrijheid. Na een tocht door de stad werd er gestopt bij een simpel gebouw van één etage zonder versieringen. Karl geloofde eerst niet dat het zijn paleis was. Vervolgens werd hij ontvangen door de orthodoxe metropoliet, de ministers, de parlamentsleden, rechters en officieren. Op

de tafel vóór de troon legde de metropoliet het kruis en het evangelie en vroeg Karl trouw te zweren aan de wetten van het land. Karl antwoordde in het Frans: ‘ met de eerste schreden op deze grond ben ik met hart en ziel Roemeen geworden. Ik zal met jullie in goede en slechte tijden blijven. Geloof in mij, ik geloof in jullie. Leve Roemenië!’ Beantwoord met ‘Leve Carol I.’

Deze belofte heeft Carol gehouden. De Roemeense politicus Dimitru Sturza: door de leiding over te nemen heeft Carol Roemenië van een burgeroorlog gered. Hij heeft Roemenië niet in een afgrond doen vallen. Diezelfde dag werd Karl genaturaliseerd. Karl werd Carol. In de maanden erna ontdekte Carol de slechte binnenlandse situatie: chaotisch bestuur en geldgebrek. Ook de internationale situatie was slecht. Geen enkel land erkende de nieuwe vorst. Rusland stookte in Moldavië, Turkije nam een dreigende houding aan, maar wilde niet zonder Oostenrijk ingrijpen. De aandacht van Oostenrijk werd echter afgeleid door de oorlog met Pruisen. Deze oorlog liep rampzalig af voor Oostenrijk dat in korte tijd verpletterend verslagen werd. Met grote energie en plichtsbesef ging Carol aan het werk. Hij nam de uitdaging aan zich in te zetten voor een onbekend land, ondanks grote risico's. Hij zag het als een missie die hij moest volbrengen.